

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Чирик Сергій Володимирович

УДК 342.95:351.745

**ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Запоріжжя – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, доцент

Коваленко Лариса Павлівна,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Лютіков Павло Сергійович,

Запорізький національний університет,
професор кафедри адміністративного та господарського права;

кандидат юридичних наук

Куразов Юсуп Хамзатович,

Бердянський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету,
доцент кафедри адміністративного, господарського та фінансового права.

Захист відбудеться «25» червня 2018 року о «10⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.051.07 Запорізького національного університету за адресою: 69600, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 74, корп. 5, кім. 202-б.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-а, корп. 2, кім. 101).

Автореферат розісланий «25» травня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. О. Лютікова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На всіх етапах розвитку сучасного суспільства однією з найважливіших функцій держави є забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина. Реалізація цієї функції в умовах європейської інтеграції та трансформацій свідомості сучасного суспільства обумовлює перегляд традиційних уявлень правової науки щодо принципів юридичної діяльності, у т. ч. адміністративної. Розбудова патрульної поліції актуалізує питання формування нової системи принципів її діяльності.

Держава делегує патрульній поліції широке коло повноважень та покладає низку важливих завдань і функцій щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, запобігання правопорушенням та їх припинення. Переважну більшість зазначених завдань поліція реалізує у ході здійснення адміністративної діяльності, яку навіть у законодавчому переліку поставлено на перше місце. Принципи адміністративної діяльності патрульної поліції мають подвійну правову природу: вони не лише визначають зміст конкретних юридичних норм, а й безпосередньо регулюють суспільні відносини. Від правильної побудови системи таких принципів, від створення та наявності адекватних механізмів їх реалізації безпосередньо залежить адекватність правової системи потребам відповідного суспільства, ефективність правового регулювання.

За результатами проведеного у червні–серпні 2017 р. анкетування жителів м. Харкова, якість адміністративної діяльності патрульної поліції 26 % опитаних оцінюють задовільно, а 48,7 % – незадовільно. Такий стан та інші супутні проблеми актуалізують питання вдосконалення принципів адміністративної діяльності патрульної поліції.

Загальні проблеми діяльності патрульної поліції були предметом наукових досліджень багатьох учених: М. І. Ануфрієва, Г. В. Атаманчука, О. М. Бандурки, О. І. Безпалової, Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, О. П. Гетьманець, І. П. Голосніченка, С. М. Гусарова, В. О. Заросила, Д. П. Калаянова, Л. П. Коваленко, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, І. М. Компанійця, Ю. Х. Куразова, М. Н. Курка, К. Б. Левченко, П. С. Лютікова, В. В. Мартиновського, О. І. Миколенка, О. М. Музичука, В. Я. Настюка, О. В. Негодченка, О. І. Остапенка, В. П. Петкова, В. М. Плішкіна, О. С. Проневича, О. П. Рябченко, О. Ю. Синявської, А. О. Собакаря, Р. В. Шаповала, Х. П. Ярмачі, О. Н. Ярмиша та ін. Проте праці зазначених та інших авторів, присвячені адміністративній діяльності патрульної поліції, не розкривають на достатньому рівні принципи цієї діяльності, не відображають сучасні теоретичні концепції.

У дослідженнях вчених-адміністративістів принципи адміністративної діяльності патрульної поліції висвітлені фрагментарно. Переважна більшість існуючих на цей момент праць стосується лише окремих аспектів принципів адміністративної діяльності патрульної поліції, залишаючи поза полем наукового пошуку саме адміністративно-правовий механізм їх забезпечення. Слід підкреслити, що залишились невирішеними проблеми теоретичного,

організаційного і правового характеру, особливості реалізації досліджуваних принципів, що підкреслює доцільність наукового пошуку з цих питань та їх актуальність.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано в рамках планів наукових досліджень Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, відповідно до цільової комплексної програми «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» (номер державної реєстрації № 0111U000966). Крім того, тема дисертації пов'язана з підготовкою змін до законодавства про національну поліцію та має безпосереднє відношення до Концепції адміністративної реформи в Україні, впровадженої Указом Президента України від 22 липня 1998 р. № 810, відповідає Основним науковим напрямам та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2014–2018 рр., затвердженим постановою Президії НАН України від 20 грудня 2013 р. № 179 (п. 3.4.2.5), Перспективним напрямом кандидатських і докторських дисертацій з юридичних спеціальностей, затвердженим рішенням Президії НАПрН України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11.

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає у тому, щоб на підставі аналізу наукових і нормативно-правових джерел визначити сутність та зміст принципів адміністративної діяльності патрульної поліції України, а також окреслити проблеми та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення практики тлумачення та застосування вітчизняного адміністративно-законодавства, що у тому числі закріплює принципи діяльності патрульної поліції. Для досягнення вказаної мети в дисертаційній роботі поставлено й вирішено такі основні *задачі*:

- окреслити історіографію дослідження принципів адміністративної діяльності патрульної поліції у вітчизняній та зарубіжній адміністративно-правовій доктрині, а також її етапів із формулюванням специфічних рис кожного;

- сформулювати поняття та розкрити сутність принципів адміністративної діяльності патрульної поліції;

- здійснити класифікацію нормативних актів, які закріплюють принципи адміністративної діяльності патрульної поліції;

- визначити поняття та сутність загальноправових принципів адміністративної діяльності патрульної поліції;

- здійснити класифікацію організаційно-функціональних принципів адміністративної діяльності патрульної поліції;

- визначити поняття та ознаки міжгалузевих принципів адміністративної діяльності патрульної поліції;

- узагальнити міжнародний досвід нормативного закріплення та дотримання принципів діяльності поліції та визначити основні пріоритети його запозичення для України;

- визначити шляхи вдосконалення законодавства України щодо принципів адміністративної діяльності патрульної поліції.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають із питань нормативного закріплення, тлумачення та застосування принципів адміністративної діяльності патрульної поліції.

Предметом дослідження є принципи адміністративної діяльності патрульної поліції.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Їх застосування зумовлено системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми. Такий підхід дозволяє дослідити сутність принципів адміністративної діяльності патрульної поліції.

Зокрема, за допомогою методу сходження від абстрактного до конкретного поглиблено понятійний апарат адміністративної діяльності патрульної поліції (розділ 1). Порівняльно-правовий метод та інформаційний підхід використано для визначення особливостей правового закріплення принципів адміністративної діяльності патрульної поліції (підрозділ 1.3, розділ 2) та аналізу зарубіжного досвіду реалізації принципів адміністративної діяльності патрульної поліції (підрозділ 3.1), діалектичний – для з'ясування юридичної природи принципів адміністративної діяльності патрульної поліції (підрозділи 1.2, 1.3). На основі логіко-семантичного методу формулювались напрямки вдосконалення чинного адміністративного законодавства (підрозділ 3.2).

Нормативну основу роботи становить Конституція України, акти Верховної Ради України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності патрульної поліції, органів публічної адміністрації, політико-правова публіцистика, довідкові видання, статистичні матеріали, результати анкетування 197 респондентів (жителів м. Харкова).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим у вітчизняній юридичній науці комплексним науково-практичним дослідженням, присвяченим проблемам удосконалення змісту та реалізації принципів адміністративної діяльності патрульної поліції. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, рекомендацій та висновків, зокрема:

уперше:

– визначено історіографію дослідження принципів адміністративної діяльності патрульної поліції, що дало змогу умовно виділити та охарактеризувати етапи доктринального дослідження у зазначеній сфері, з'ясувати специфіку кожного з них та визначити тенденцію до спеціалізації доктринальних досліджень, яку доцільно посилити, враховуючи здобутки вітчизняної та зарубіжної правової науки. Виділено три її етапи: перший – липень 2012 р. – лютий 2014 р., другий – березень 2014 р. – травень 2015 р., третій – червень 2015 р. і дотепер;

– сформульовано дефініцію «принципи адміністративної діяльності патрульної поліції» як основоположні засади, врегульовані нормами не лише

адміністративного права, але й інших галузей права, які мають виконавчо-розпорядчий, юридичний, підзаконний, державно-владний, постійний, організований вплив органів патрульної поліції (їх спеціально уповноважених осіб) з метою попередження й припинення правопорушень, забезпечення публічної безпеки, охорони публічного порядку, організації та здійснення охорони прав і свобод громадян, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;

– сформульовано пропозиції щодо вдосконалення практики прийняття та застосування адміністративних актів патрульної поліції, зокрема запропоновано доповнити чинне Положення про Департамент патрульної поліції, затверджене Наказом Національної поліції України 06 листопада 2015 р. № 73, положеннями про принципи діяльності цього підрозділу, а також розроблено проект довгострокової Стратегії сталого розвитку Департаменту патрульної поліції до 2020 р., яка містить європейський вектор його діяльності;

удосконалено:

– наукові положення про класифікацію принципів адміністративної діяльності патрульної поліції, з одночасним використанням кількох критеріїв класифікації вказаних засад задля з'ясування їх реального ресурсу: за сферою правового регулювання, на яку поширюють вплив той чи інший принцип діяльності патрульної поліції; за характером нормативно-юридичного акта, в якому знайшов закріплення той чи інший принцип, функціональним призначенням та об'єктом відображення; залежно від діалектичного виникнення; за способами правового впливу; залежно від системного обсягу правового впливу; за сферою, об'єктом правового впливу та ін.;

– наукові підходи щодо характеристики загальноправових принципів адміністративної діяльності патрульної поліції, які поширюються на всю правову систему, всі галузі права, містяться в джерелах національного та міжнародного права, становлять цілком самостійну наукову категорію і виступають конкретизуючим елементом системи загальних принципів права, мають вирішальне значення для формування та функціонування патрульної поліції;

дістали подальшого розвитку:

– пропозиції стосовно вдосконалення поліцейського законодавства щодо принципів адміністративної діяльності патрульної поліції, у т. ч. запропоновано внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» та розроблено проект Закону України, що вносить зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині забезпечення реалізації повноважень патрульних поліцейських;

– наукові положення, що узагальнюють міжнародний досвід адміністративної діяльності поліції із виділенням основних пріоритетів його впровадження в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – для подальшого розроблення теоретичних і прикладних проблем тлумачення та застосування принципів адміністративної діяльності органів патрульної поліції (акт впровадження Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого від 25.12.2017);

- *правозастосовчій діяльності* – для підвищення ефективності практичної діяльності суб'єктів правозастосування у досліджуваній сфері;

- *правотворчій сфері* – для вдосконалення реалізації механізму принципів адміністративної діяльності патрульної поліції;

- *навчальному процесі* – у викладанні студентам вищих навчальних закладів дисциплін «Адміністративне право», «Поліцейське право», «Поліцейська діяльність», для підготовки відповідних підрозділів підручників і навчальних посібників із курсу «Основи управління в органах внутрішніх справ».

Особистий внесок здобувача. Дослідження виконано дисертантом самостійно, з використанням новітніх здобутків вітчизняної та зарубіжної науки адміністративного права, усі викладені в ньому положення і висновки обґрунтовано на основі власних досліджень автора. У співавторстві опубліковано монографію «Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку» (2017 р.) (здобувач розробив розділ «Принципи службового права України: становлення та розвиток»). У дисертації ідеї та розробки, які належать співавторам, не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації були оприлюднені на 9 науково-практичних конференціях та «круглих столах», а саме: «Розвиток цивільної безпеки України в контексті євроінтеграції» (м. Харків, 2015 р.); «Правові засади діяльності правоохоронних органів» (м. Харків, 2015 р.); «Сектор безпеки України: виклики сьогодення» (м. Харків, 2016 р.); «Міжнародні стандарти з кібербезпеки та їх застосування в Україні» (м. Харків, 2016 р.); «Proceedings of the 11th forum for young researchers» (м. Харків, 2016 р.); «Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України» (м. Харків, 2016 р.); «Актуальні питання сучасного розвитку юридичної науки» (м. Харків, 2016 р.); «Адміністративна процедура: особливості української концепції» (м. Харків, 2017 р.); «Світ без корупції: міф чи реальність?» (м. Харків, 2017 р.).

Публікації. Основні положення роботи знайшли відображення у 1 колективній монографії, 5 наукових статтях, із них 4 опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 9 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 267 сторінок, у т. ч. основного тексту – 199 сторінок. Список використаних джерел налічує 259 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, мета і задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкривається наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наводяться відомості про особистий внесок здобувача, апробацію результатів і публікації.

Розділ 1 «Теоретико-правові підходи щодо визначення принципів адміністративної діяльності патрульної поліції України» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Історіографія дослідження принципів адміністративної діяльності патрульної поліції у вітчизняній та зарубіжній адміністративно-правовій доктрині»* визначено історіографію дослідження принципів адміністративної діяльності патрульної поліції крізь призму розбудови адміністративно-правової науки.

Умовно виділено та охарактеризовано етапи доктринального дослідження у зазначеній сфері, з'ясовано специфіку кожного з них та визначено тенденцію до спеціалізації доктринальних досліджень, яку доцільно посилити, враховуючи здобутки вітчизняної та зарубіжної правової науки. Виділено три її етапи: перший – липень 2012 р. – лютий 2014 р., другий – березень 2014 р. – травень 2015 р., третій – червень 2015 р. і дотепер.

У *підрозділі 1.2 «Поняття та сутність принципів адміністративної діяльності патрульної поліції»* сформульовано авторську дефініцію поняття «принципів адміністративної діяльності патрульної поліції» та виокремлено властиві їм ознаки. Встановлено зміст принципів адміністративної діяльності патрульної поліції через визначення мети та функцій, форм та методів адміністративної діяльності патрульної поліції. Принципами адміністративної діяльності патрульної поліції визначено вихідні, об'єктивно зумовлені, універсальні засади, що характеризуються загальною значущістю, імперативністю, на підставі яких виникають відносини між патрульною поліцією та об'єктами забезпечення їхнього права на охорону здоров'я, формується та функціонує механізм адміністративно-правового забезпечення права військовослужбовців Збройних Сил України на охорону здоров'я.

У *підрозділі 1.3 «Класифікація принципів адміністративної діяльності патрульної поліції»* констатовано, що система законодавства України щодо принципів адміністративної діяльності патрульної поліції не обмежується Законом України «Про Національну поліцію» та міжнародними договорами України. Автором окреслено адміністративно-правові акти з питань адміністративної діяльності патрульної поліції таким чином: міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України; закони та інші акти, що мають силу закону (наприклад, закони України «Про запобігання корупції», «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки»); постанови Верховної Ради України; укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України; акти центральних і

місцевих органів виконавчої влади, акти органів місцевого самоврядування, а також рішення Конституційного Суду України та ін.

Після прийняття Закону України «Про Національну поліцію» прийнято низку законів і підзаконних нормативних актів, спрямованих на врегулювання окремих аспектів адміністративної діяльності органів поліції. Формування нормативно-правової бази з питань адміністративної діяльності органів Національної поліції має здійснюватися на основі єдиної концепції, з дотриманням засад конституційного розвитку законодавства, на принципах верховенства права й законності, системності й динамічності нормотворчого процесу, диференціації нормативно-правових актів.

Розділ 2 «Система принципів адміністративної діяльності патрульної поліції» складається з трьох підрозділів.

Підрозділ 2.1 «Загальноправові принципи адміністративної діяльності патрульної поліції» присвячено характеристиці загальноправових принципів адміністративної діяльності патрульної поліції. Принципи адміністративної діяльності патрульної поліції тісно пов'язані між собою і в сукупності становлять єдину систему. При цьому, з одного боку, кожен з принципів системи відіграє самостійну роль, характеризує галузь в цілому чи окрему стадію, інститут, а, з іншого, – між ними існує зв'язок і взаємодія, які визначаються єдністю мети і завдань поліцейської діяльності. Дія одного принципу обумовлює дію інших, жоден з принципів не може існувати окремо від їх сукупності. Встановлено, що найбільш прийнятною і практично значущою є класифікація принципів адміністративної діяльності патрульної поліції за їх змістом і сферою поширення: загальноправові принципи – характерні для всіх галузей національного права, у т. ч. і адміністративного; міжгалузеві принципи – закріплені в нормах кількох галузей права, як правило, близьких за змістом; галузеві принципи – закріплені нормами лише адміністративного права.

На підставі окреслених ознак загальноправових принципів адміністративної діяльності патрульної поліції вказані засади визначено як основні ідеї, уявлення про адміністративну діяльність патрульної поліції, які закріплені Конституцією та нормами адміністративного (поліцейського) законодавства, мають загальне значення для всього адміністративного права, виділяють її типові риси, визначають її характер, порядок здійснення та перспективи подальшого розвитку цього інституту.

У підрозділі 2.2 «*Організаційно-функціональні принципи адміністративної діяльності патрульної поліції*» для виявлення специфічних властивостей вказаних принципів адміністративної діяльності патрульної поліції їх класифіковано за різними критеріями: а) за дією в системі поліцейського права (підгалузеві та інституційні); б) за формою нормативного закріплення (закріплені Конституцією України; закріплені у законодавстві про адміністративну діяльність органів Національної поліції); в) за роллю в регулюванні правового становища суб'єктів правовідносин (принципи, які визначають правову діяльність патрульної поліції; принципи, що визначають процесуальну діяльність осіб, які беруть участь у процесі); г) за предметом

регулювання (принципи організації адміністративної діяльності патрульної поліції; функціональні принципи процесуальної діяльності; принципи, які визначають зміст такої діяльності; принципи, що визначають процесуальну форму виконання процесуальних дій); д) за значимістю (фундаментальні та конструктивні).

На основі аналізу законодавства різних зарубіжних держав автором запропоновано визначення та класифікація окремих правових принципів організації та адміністративної діяльності патрульної поліції, а саме: визначення рівня стандартів обслуговування; інформація та гласність; вибір і консультація; допомога та ввічливість; виправлення помилок; оптимальне обслуговування у межах витрачених коштів; повага і захист людської гідності; взаємність (співпраця) з іноземними та міжнародними органами правопорядку; централізм в організації та управлінні; публічність; конспірація; поєднання гласних і негласних методів і засобів у визначених законом випадках; обов'язковість для громадян і посадових осіб законних вимог працівників поліції; принцип підтримання постійного зв'язку з населенням ділянки обслуговування; конституційність; відповідальність.

У підрозділі 2.3 «*Міжгалузеві принципи адміністративної діяльності патрульної поліції*» на основі сучасної доктрини адміністративного права та поліцейського права, спеціальної юридичної літератури з відповідної проблематики та аналізу положень законодавства про патрульну поліцію визначено критерії і здійснено класифікацію міжгалузевих принципів адміністративної діяльності патрульної поліції. Такі принципи більш абстрактні, за їх допомогою можна врегульовувати найбільш загальні суспільні відносини. Вони виражають переважно загальні напрямки, тенденції правового регулювання. Проте, ні за яких обставин не можна применшувати їх значення. Міжгалузеві принципи адміністративної діяльності патрульної поліції можна класифікувати за: способом закріплення; цільовою спрямованістю; сферою поширення; способом нормативного закріплення; об'єктом впливу; предметом правового регулювання тощо.

Розділ 3 «Принципи адміністративної діяльності поліції: міжнародний досвід та напрями вдосконалення вітчизняного законодавства» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «*Міжнародний досвід нормативного закріплення та дотримання принципів діяльності поліції та основні пріоритети його запозичення для України*» встановлено, що у сучасному адміністративному (поліцейському) праві зарубіжних країн відсутній уніфікований підхід до визначення принципів адміністративної діяльності патрульної поліції. Різниця, переважним чином, полягає у використуваних формулюваннях і пріоритетності тих чи інших форм і методів, принципів та якостей адміністративної діяльності патрульної поліції. Водночас можна вести мову про наявність схожих підходів до розуміння теорії адміністративної діяльності патрульної поліції. Закони, що регулюють діяльність патрульної поліції, мають бути обов'язково гармонізовані з домінуючими суспільними цінностями, а концептуальним ядром сучасної поліцейської парадигми має стати безумовне

визнання привілеювання прав і свобод людини та громадянина у публічно-поліцейських відносинах.

У межах підрозділу досліджено більше тридцяти міжнародно-правових стандартів у сфері адміністративної діяльності патрульної поліції, встановлено, що їх систему становлять: 1) всесвітні та регіональні міжнародні акти з прав людини, зокрема Декларація про поліцію, ухвалена Резолюцією Парламентської асамблеї Ради Європи від 08 травня 1979 р. за № 690, Європейський кодекс поліцейської етики від 19 вересня 2001 р., Загальна декларація прав людини (1948 р.), Європейська конвенція про права та основні свободи громадян (1950 р.); 2) міжнародні документи, присвячені діяльності органів поліції та її забезпеченню; 3) акти, прийняті міжнародними організаціями, які покликані розробляти стандарти у сфері діяльності патрульної поліції.

З'ясовано, що в розвинутих європейських державах наявна тенденція до формування внутрішнього законодавства у сфері адміністративної діяльності патрульної поліції, основою якого слугують міжнародно-правові стандарти. Для законодавчого врегулювання та закріплення такої діяльності використовуються різноманітні форми: норми, закріплені в конституціях держав, спеціальних законах у сфері охорони або забезпечення адміністративної діяльності патрульної поліції, кодексах професійної етики, хартіях, інших актах. Наголошено на необхідності приведення законодавства України у відповідність до положень міжнародно-правових стандартів і врахування зарубіжного досвіду нормативного закріплення принципів адміністративної діяльності патрульної поліції у вітчизняному нормотворчому процесі.

У підрозділі 3.2 *«Шляхи вдосконалення законодавства України, що закріплює принципи адміністративної діяльності патрульної поліції»* встановлено, що нормативна фіксація принципів адміністративної діяльності патрульної поліції є фундаментальною основою відповідної процесуальної діяльності та ключовою передумовою сталого розвитку органів національної поліції загалом.

Пріоритетними напрямками удосконалення адміністративної діяльності патрульної поліції визначено: оновлення законодавства України, що закріплює принципи адміністративної діяльності патрульної поліції; оптимізація засобів адміністративно-правового забезпечення адміністративної діяльності патрульної поліції.

На підставі узагальнення офіційних статистичних даних стосовно стану й динаміки правопорушень, результатів судового розгляду і вирішення справ у сфері адміністративної діяльності патрульної поліції обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення вітчизняного законодавства, яке передбачає юридичну відповідальність за скоєні патрульними поліцейськими діяння під час адміністративної діяльності. Запропоновано внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення і розширити сферу застосування заходів адміністративної відповідальності за рахунок запровадження нових складів адміністративних правопорушень та стягнень.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та змісту принципів адміністративної діяльності патрульної поліції України. За результатами дисертаційної роботи сформульовано такі основні висновки:

1. З'ясовано, що специфіка принципів адміністративної діяльності патрульної поліції зумовлена: 1) розгалуженістю об'єкта – адміністративної діяльності патрульної поліції; 2) наявністю значної кількості нормативних актів, що регламентують принципи адміністративної діяльності патрульної поліції України та порядок її забезпечення; 3) численністю суб'єктів адміністративної діяльності патрульної поліції України та багатовекторністю їхніх повноважень. Сформульовано ознаки принципів адміністративної діяльності патрульної поліції: 1) являють собою способи і прийоми безпосереднього та цілеспрямованого владно-організуючого впливу на керовані об'єкти; 2) регламентовані адміністративно-правовими нормами; 3) використовуються підрозділами патрульної поліції як засоби реалізації закріпленої за ними компетенції та мають владний характер; 4) застосовуються у встановлених межах і відповідній формі; 5) мета застосування – створення надійних умов для забезпечення охорони прав і свобод людини, підтримання публічної безпеки і порядку.

2. Здійснено класифікацію актів законодавства України з питань адміністративної діяльності патрульної поліції за ознакою їх юридичної сили. Встановлено, що формування вітчизняної нормативно-правової бази з питань адміністративної діяльності патрульної поліції має здійснюватися на основі єдиної концепції, вихідними засадами якої визначено: врахування положень міжнародних стандартів у сфері адміністративної діяльності патрульної поліції; забезпечення взаємодії між підрозділами патрульної поліції, поваги і взаємної відповідальності у відносинах між патрульною поліцією та органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадськістю; втілення моральних та етичних принципів у юридичну регламентацію адміністративної діяльності підрозділів патрульної поліції.

3. Доведено, що найбільш прийнятною і практично значущою є класифікація принципів адміністративної діяльності патрульної поліції за їх змістом і сферою поширення: загальноправові принципи – характерні для всіх галузей національного права, у т. ч. і адміністративного; міжгалузеві принципи – закріплені в нормах кількох галузей права, як правило, близьких за змістом; галузеві принципи – закріплені нормами лише адміністративного права.

Загальноправові принципи адміністративної діяльності патрульної поліції – це основні ідеї, уявлення про адміністративну діяльність патрульної поліції, які закріплені Конституцією та нормами адміністративного (поліцейського) законодавства, мають загальне значення для всього адміністративного права, виділяють її типові риси, визначають її характер, порядок здійснення та перспективи подальшого розвитку.

4. Класифіковано інституційні принципи адміністративної діяльності патрульної поліції на групи за різними критеріями: а) за дією в системі поліцейського права на (підгалузеві та інституційні); б) за формою нормативного закріплення (закріплені Конституцією України; закріплені у законодавстві про адміністративну діяльність органів Національної поліції); в) за роллю в регулюванні правового становища суб'єктів правовідносин (принципи, які визначають правову діяльність патрульної поліції; принципи, що визначають процесуальну діяльність осіб, які беруть участь у процесі); г) за предметом регулювання (принципи організації адміністративної діяльності патрульної поліції; функціональні принципи процесуальної діяльності; принципи, які визначають зміст такої діяльності; принципи, що визначають процесуальну форму виконання процесуальних дій); д) за значимістю (фундаментальні та конструктивні). Класифікацію принципів можна проводити за змішаною основою, наприклад, за дією в системі права і за формою нормативного закріплення або за предметом регулювання, але найбільш поширена класифікація принципів – за формою нормативного закріплення. Зокрема, вдосконалення законодавства та реформування патрульної поліції має ґрунтуватися на базових засадах, якими є: повага до прав людини, орієнтованість на служіння суспільству, підзвітність, підконтрольність громадянському суспільству, позапартійність (політична нейтральність), прозорість, забезпечення справедливої репрезентативності основних верств населення, високий рівень моралі, невоєнізований характер організації.

5. На основі аналізу законодавства зарубіжних держав автором запропоновані визначення та класифікація окремих правових принципів організації та адміністративної діяльності патрульної поліції, а саме: визначення рівня стандартів обслуговування та їх публікація; інформація та гласність; вибір і консультація; допомога та ввічливість; виправлення помилок; оптимальне обслуговування у межах витрачених коштів; повага і захист людської гідності; взаємність (співпраця) з іноземними та міжнародними органами правопорядку; централізм в організації та управлінні; публічність; конспірація; поєднання гласних і негласних методів і засобів у визначених законом випадках; обов'язковість для громадян і посадових осіб законних вимог працівників поліції; принцип підтримання постійного зв'язку з населенням дільниці обслуговування; конституційність; відповідальність.

6. Зроблено висновок, що міжгалузеві принципи адміністративної діяльності патрульної поліції можна класифікувати: а) за способом закріплення (офіційні (законодавчі) та неофіційні); б) за цільовою спрямованістю (організаційні та функціональні); в) за сферою поширення (міжгалузеві: міжпідгалузеві, міжінституційні); г) за способом нормативного закріплення (принципи, закріплені у адміністративному законодавстві, і принципи, які реалізуються в адміністративній діяльності патрульної поліції і виводяться із положень законодавства про поліцейську діяльність патрульної поліції); г) за об'єктом впливу (принципи, які визначають процесуально-правову діяльність патрульної поліції, і принципи, які визначають процесуальну діяльність осіб, які беруть участь у такій діяльності (громадяни, представники громадян, свідки); д) за

предметом правового регулювання (принципи організації адміністративної діяльності патрульної поліції; функціональні; принципи, які визначають зміст адміністративної діяльності; принципи, які визначають адміністративну форму виконання дій).

7. Сформульовано пропозиції стосовно вдосконалення поліцейського законодавства щодо принципів адміністративної діяльності патрульної поліції, у т. ч. запропоновано внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» та розроблено проект Закону України, що вносить зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині забезпечення реалізації повноважень патрульних поліцейських.

8. Узагальнено положення про особливості міжнародно-правових стандартів у сфері забезпечення принципів адміністративної діяльності патрульної поліції, які містяться у правових нормах конвенцій, директив, резолюцій і рекомендацій, прийнятих міжнародними організаціями. З'ясовано, що систему міжнародно-правових стандартів у сфері забезпечення реалізації принципів адміністративної діяльності патрульної поліції становлять: всесвітні і регіональні міжнародні акти щодо принципів адміністративної діяльності патрульної поліції; міжнародні документи, присвячені принципам адміністративної діяльності патрульної поліції та її забезпеченню; акти, прийняті міжнародними організаціями, що орієнтовані на розроблення стандартів у сфері принципів адміністративної діяльності патрульної поліції. Враховуючи зарубіжний досвід у сфері забезпечення принципів адміністративної діяльності патрульної поліції, запропоновано прийняти спеціальний закон «Про принципи адміністративної діяльності патрульної поліції». Сформульовано пропозиції стосовно вдосконалення принципів адміністративної діяльності патрульної поліції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Коваленко Л. П., Ільницький В. О., Чирик С. В., Коваленко Б. В. Принципи службового права України : становлення та розвиток. *Службове право : витоки, сучасність та перспективи розвитку* : колективна монографія / за ред. Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 46–58.

2. Чирик С. В. Деякі аспекти сутності внутрішньоорганізаційних принципів адміністративної діяльності патрульної поліції. *Jurnalul juridic national : teories i practica*. 2016. № 1. С. 72–74.

3. Чирик С. В. Загальна характеристика організаційно-правових принципів діяльності Національної поліції України. *Юрист України*. 2015. № 3. С. 15–19.

4. Чирик С. В. Правові принципи діяльності Національної поліції України. *Інформація та право*. 2015. № 3. С. 123–127.

5. Чирик С. В. Окремі аспекти поняття та сутності принципів адміністративної діяльності патрульної поліції. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. № 4. С. 164–169.

6. Чирик С. В. Шляхи вдосконалення законодавства України щодо принципів адміністративної діяльності патрульної поліції. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 178–181.

7. Чирик С. В. Принципи діяльності Національної поліції за адміністративним правом. *Розвиток цивільної безпеки України в контексті євроінтеграції* : матеріали науково-практичної конференції, м. Харків, 25 листопада 2015 р. Харків : Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2015. С. 86–88.

8. Чирик С. В. Деякі питання принципів адміністративної діяльності патрульної поліції України. *Правові засади діяльності правоохоронних органів* : матеріали науково-практичної конференції, м. Харків, 19 грудня 2015 р. Харків : Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2015. С. 76–78.

9. Chyryk S. V. Some questions of principles of administrative activity of the Ukrainian Patrol Police. *Актуальні питання сучасного розвитку юридичної науки* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 12 квітня 2016 р. Харків : Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2016. С. 17–18.

10. Чирик С. В. Принципи адміністративної діяльності патрульної поліції у сфері кібербезпеки. *Міжнародні стандарти з кібербезпеки та їх застосування в Україні* : матеріали «круглого столу», м. Харків, 19 квітня 2016 р. Харків : Право, 2016. С. 88.

11. Chyryk S. V. Young researchers in the global world : vistas and challenges. *Proceedings of the IInd forum for young researchers* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 20 травня 2016 р. Харків : О. М. Beketov NUUE, 2016. С. 11–12.

12. Чирик С. В. До питання сутності внутрішньоорганізаційних принципів адміністративної діяльності патрульної поліції України. *Сектор безпеки України : виклики сьогодення* : матеріали науково-практичної конференції, м. Харків, 20 травня 2016 р. Харків : Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2016. С. 97–99.

13. Чирик С. В. Окремі аспекти правових проблем патрульної поліції в умовах реформування системи МВС України. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : матеріали І науково-практичної конференції, м. Харків, 20 травня 2016 р. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016. С. 57–59.

14. Чирик С. В. Принципи адміністративної процедури. *Адміністративна процедура : особливості української концепції* : матеріали «круглого столу», м. Харків, 15 вересня 2017 р. Харків : Національна академія правових наук України, Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2017. С. 101–106.

15. Чирик С. В., Коваленко Л. П., Коваленко Б. В. Впровадження європейських засад в національне законодавство як спосіб подолання корупції в Україні. *Світ без корупції : міф чи реальність?* : матеріали IV міжнародного науково-практичного «круглого столу», м. Харків, 04 жовтня 2017 р. Харків : Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2017. С. 6–8.

АНОТАЦІЇ

Чирик С. В. Принципи адміністративної діяльності патрульної поліції.
– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2018.

У роботі вперше комплексно досліджено сутність та зміст принципів адміністративної діяльності патрульної поліції, окреслено проблеми та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення практики тлумачення та застосування вітчизняного поліцейського законодавства.

Встановлено історіографію принципів адміністративної діяльності патрульної поліції у вітчизняній та зарубіжній адміністративно-правовій доктрині, зокрема розкрито систему загальноправових принципів, що реалізуються в адміністративній діяльності патрульної поліції. Сформульовано визначення та окреслено ознаки інституційних принципів адміністративної діяльності патрульної поліції як складової частини усіх принципів діяльності патрульної поліції України. Окреслено функції міжгалузевих принципів адміністративної діяльності патрульної поліції. На основі аналізу сучасної доктрини адміністративного права та поліцейського права, галузевої юридичної літератури з відповідної проблематики та аналізу положень Кодексу України про адміністративні правопорушення визначено проблеми застосування принципів адміністративної діяльності патрульної поліції на практиці та запропоновано шляхи їх вирішення.

***Ключові слова:** адміністративна діяльність, класифікація, патрульна поліція, принципи, тлумачення, функції.*

Чирик С. В. Принципы административной деятельности патрульной полиции. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Запорожский национальный университет, Запорожье, 2018.

В работе впервые комплексно исследованы сущность и содержание принципов административной деятельности патрульной полиции, обозначены проблемы и сформулированы предложения по совершенствованию практики толкования и применения отечественного полицейского законодательства.

Установлена историография принципов административной деятельности патрульной полиции в отечественной и зарубежной административно-правовой доктрине, в частности раскрыта система общеправовых принципов, реализуемых в административной деятельности патрульной полиции. Сформулировано определение и обозначены признаки институциональных принципов административной деятельности патрульной полиции как составной части всех принципов деятельности патрульной полиции Украины. Определены функции межотраслевых принципов административной деятельности

патрульной полиции. На основе анализа современной доктрины административного права и полицейского права, отраслевой юридической литературы по соответствующей проблематике и анализа положений Кодекса Украины об административных правонарушениях определены проблемы применения принципов административной деятельности патрульной полиции на практике и предложены пути их решения.

Установлено, что принципы административной деятельности патрульной полиции следует рассматривать как основные идеи, руководящие положения, которые определяют содержание и направление административно-правового регулирования деятельности патрульной полиции в пределах ее административно-правовых полномочий по предоставлению полицейских услуг в сферах: обеспечение публичной безопасности и порядка; охрана прав и свобод человека, а также интересов общества и государства; предоставление в пределах, определенных законом, услуг по помощи лицам, которые из личных, экономических, социальных причин или вследствие чрезвычайных ситуаций нуждаются в такой помощи. Сформулированы признаки исследуемых принципов: представляют собой способы и приемы непосредственного и целенаправленного властно-организующего влияния на управляемые объекты; регламентированы административно-правовыми нормами; используются подразделениями патрульной полиции как средства реализации закрепленной за ними компетенции и выражают полномочия властного характера; применяются в установленных пределах и соответствующей форме; цель применения – создание надежных условий для обеспечения охраны прав и свобод человека, поддержание публичной безопасности и порядка.

Определены специфические свойства организационно-функциональных принципов административной деятельности патрульной полиции, предложена их классификация по различным признакам: а) по действию в системе полицейского права; б) по форме нормативного; в) по роли в регулировании правового положения субъектов.

Сформулированы предложения по совершенствованию полицейского законодательства о принципах административной деятельности патрульной полиции, в т. ч. предложено внесение изменений в Закон Украины «О Национальной полиции» и разработан проект Закона Украины, который вносит изменения в Кодекс Украины об административных правонарушениях в части обеспечения реализации полномочий патрульных полицейских.

***Ключевые слова:** административная деятельность, классификация, патрульная полиция, принципы, толкование, функции.*

Chirik S. V. Principles of administrative activity of patrol police. – Manuscript.

Thesis for earning a candidate's degree in legal sciences with a specialization in 12.00.07 – administrative law and process; financial law; informational law. – Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, 2018.

In the thesis for the first time the essence and content of the principles of administrative activity of the patrol police were comprehensively studied, problems

were outlined and proposals were made on improving the practice of interpretation and application of domestic police legislation.

The historiography of the principles of administrative activity of the patrol police in the domestic and foreign administrative-legal doctrine is established, in particular, the system of general legal principles used in the administrative activity of the patrol police is revealed. The definition and features of institutional principles of administrative activity of patrol police as part of all principles of activity of patrol police of Ukraine are outlined. The functions and principles of the interdisciplinary principles of administrative activity of the patrol police are outlined. Based on the modern doctrine of administrative law and police law, industry legal literature on relevant issues and analysis of the provisions of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, the problems of applying the principles of administrative activity of patrol police in practice have been identified.

Key words: *administrative activity, classification, patrol police, principles, interpretation, functions.*

Підписано до друку 25.05.2018. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 0825.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105.

Телефон +38 (0552) 39-95-80

E-mail: mailbox@helvetica.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 4392 від 20.08.2012 р.